

Рад је излаган на 22. Фестивалу кореографских минијатура
Интердисциплинарни научни скуп
Мага Магазиновић: филозофија игре и/или више од игре
6. октобар 2018.

Рад је објављен у зборнику *Мага Магазиновић: Филозофија игре и/или више од игре*,
Удружење балетских уметника Србије, Београд 2019.

Марија Л. Петричевић

**МАРИЈА МАГА МАГАЗИНОВИЋ – ПЕДАГОГ И ВИЗИОНАР НОВЕ ШКОЛЕ У
СРБИЈИ**

Марија Мага Магазиновић уметница игре, жена која је у Србију прва донела модерну игру, оставила је у својој сенци Марију Магу Магазиновић педагога, средњошколског професора. А ова страна њене личности која је имала потребу да едукује, васпитава и оплемењује, не само младе него и друштво у целини, и те како је у вези са свим осталим њеним ангажманима и делатностима.

Модерна игра била је њено уметничко-духовно опредељење, рад у просвети био је њено професионално опредељење. И једно и друго је изабрала из љубави и зато бих рекла да је у дубини своје душе Мага Магазиновић једнако била и уметник и учитељ и педагог. Као уметник имала је потребу да се креативно изрази кроз покрет, као педагог настојала је да уметност игре примени на добробит младих, за њихов телесни развој, образовање и васпитање. С једнаком страшћу трудила се да у српску средину uvede и модерну игру и модерну школу. Успешнија је била у увођењу модерне игре, због чега је данас, пре свега, по томе и памтимо, али није занемарив и мање значајан њен допринос на модернизацији педагошког рада, поготово ако се има у виду да је било лакше увести нови облик изражавања покретом у једну средину која није имала никакву традицију уметничке игре, него срушити традиционално укоренење педагошке методе и облике рада.

Од самог почетка свог професионалног ангажмана у просвети Мага Магазиновић се трудила да допринесе унапређењу школства у Србији, његовој модернизацији и приближавању успешним моделима европских образовних система, пре свега немачког и швајцарског, које је најбоље познавала и у којима је и сама стицала образовање. Њена визија Нове школе није заживела у потпуности у пракси, али су бројни, елементи те

визије, који су тада били иновативни, данас присутни у настави. Као креативан и подстицајан учитељ и васпитач Мага Магазиновић их је храбро примењивала не само на часовима своје школе, већ и као професор у гимназијским учионицама. Уметност и педагогија се узајамно преплићу у њеном раду. У уметничком раду је користила искуство и знање педагога, али је много више у педагошком раду користила искуство и знање уметника.

АНГАЖМАН НА УНАПРЕЂЕЊУ ПРОСВЕТЕ

Сколонт ка уметничком изражавању Мага Магазиновић је показивала од најранијих дана (глума, песма, фолклорна игра, писање), али уметност било које врсте, па ни игра, није била оно у чему је видела своје животно опредељење. Мага се определила за педагошки рад, како је сама истакла, из љубави, јер је „школу и децу увек веома волела“. (Магазиновић 2000:198) Зато завршава најпре Вишу женску школу у Београду, а затим и Филозофски факултет у Београду 1904. Већ школске 1906–1907 године почиње да ради у Вишој женској школи, а од наредне школске године 1907–1908. постаје предавач у новооснованој Првој женској гимназија, у којој остаје, са повременим прекидима, све до пензионисања, пуних 40 година. Од првих радних дана Мага је критички посматрала постојећи педагошки систем и рад, указивала на недостатке и предлагала начин на који их треба поправити. Најпре је њена пажња била усмерена ка праћењу наставе живих језика, јер је то била једна од болних тачка образовања у Србији на почетку 20. века. С обзиром на то да је сама предавала немачки језик пре свега је систематски пратила наставу немачког језика у средњим школама у Београду. Након једногодишњег искуства у раду са ученицима Више женске школе Магазиновић је закључила да су они веома заостали и неспремни у знању немачког језика. Узрок треба тражити у томе што су немачки језик предавали наставници који су се тек служили овим језиком. Недостајало им је боље познавање „естетике немачког језика“ (Ђуровић 2013:27), а за то је био неопходан боравак у Немачкој. Недостатак професора немачког језика који су, како је то уочила Мага Магазиновић, језик „изучавали у Немачкој“ (Исто.) био је један од фактора који су утицали на успоравање модернизације наставе. Сматрајући да и њој самој, која је иначе одлично говорила немачки језик, неопходно да усаврши своје знање немачког језика и филозофије, одлази 1909. године, о сопственом трошку, на студије у Минхен. Било је то судбоносно путовање, јер Мага Магазиновић по повратку у Србију доноси не само новостечено

универзитетско знање и образовање, већ и модерну игру са којом се тамо упознала и која ју је опчинла. Поново се 1910. године враћа у Немачку, али овога пута на усавршавање уметности модерне игре. Отварање *Школе за декламацију, естетску гимнастику и иностране језике* 1910. којој 1911. мења назив у *Школа за ритмику и пластику*, говори нам о потреби и жељи Маге Магазиновић да своје стечено знање пренесе на младе радећи тако за њихово добро, али и у корист целе заједнице. Био је то почетак новог пута, пута уметника игре, иноватора, који је ишао паралелно са професорским радом, али истовремено и допуњавао, проширивао и оплемењивао педагошки рад и визије модерне школе. Модерна игра је за Магу била уметност коју је она волела као начин и средство изражавања и оплемењивања личности, као таквој јој се дивила, уживала у њој и преносила је не само на ученике своје школе, већ је принципе и методе модерне игре уносила у педагошки рад у гимназији као иновативно педагошко средство и метод у учењу. Модерну игру она је видела као дидактичко средство у развоју креативности, исказивању индивидуалности, средство спознаје себе, других и света у целини. Није занемарива и чињеница да гимнастика, ритмика, плес доприносе и физичком здрављу омладине.

Као одличан педагог и свестрано образована жена Мага је уливала довољно поверења да јој у јеку Првог светског рата Влада у избеглиштву на Крфу, тачније Министарство просвете, повери одговоран задатак, да проучи организацију швајцарских средњих школа. Министарство је намеравало да након ослобођења спроведе реформу школства, а добар узор за то очигледно је сматрано швајцарско школство. Мага је посетила бројне класне и реалне гимназије и више женске школе широм Швајцарске, као и тада тек настале Нове школе,. Ове Нове школе које су биле засноване на „принципу рада и саморадње“ (Магазиновић 2000:358) најпре су се појавиле у Енглеској, а затим и у Немачкој и Швајцарској. У Немачкој је Мага Магазиновић и сама прошла кроз многе такве школе, али је на њен рад и на њену визију будуће Нове школе у Србији највећи утицај имала школа Исидоре Данкан (Isidora Duncan) коју је водила њена сестра Елизабета Данкан (Elizabeth Duncan) у Груневалду и Уметничка школа Е. Ж. Далкроза (Émil Jacques-Dalcroze) у Хелерау. Мага Магазиновић је у методама рада, односу према ученицима и циљевима који су постављени у овим школама видела узор који се може применити и у средњошколском општем образовању и развоју младих. Како Мага сама истиче школа сестара Данкан имала је за циљ „не да спрема играчице од заната већ: да развија савршена и здрава тела у младих девојака као нашег покољења, како би биле здраве као личности, лепше као

жене и снажније и подобније као мајке, те стварале здравију и лепшу децу. По мишљењу гђе Дункан играње је у васпитању онај чинилац који ће, у погледу схватања лепоте и здравља, изразити највиши степен развића људског ума дотичног доба. Отуда игра мора постати неизоставни део васпитања сваке жене, јер права жена будућности мора бити здравија и лепша од жене нашег доба. Жена ће у игри очитовати мисију женског тела и утицај природе на женин дух“ (Магазиновић 2000: 427-428)

За Далкрозов метод музичко-сценског васпитања, посебно за новину Ритмичке гимнастике – Ритмике, постојало је велико интересовање, те су бројне школе у Европи увеле Ритмику као обавезан предмет. Далкрозова школа имала је велики број својих „филијала“ широм Европе.

„Циљ свих ових школа био је образовање и васпитање музикалних људи и уметника свих грана сценске уметности; затим продубљење образовања лекара, и педагога уопште. Ритмичка гимнастика – Ритмика и пластика – дејством ритма образује тело и психу (дух), јача нервни систем, снажи вољу и доприноси развоју хармоничне слободне личности.“ (Магазиновић 2000:313).

Немају сви људи једнаку способност за јасно опажање, дефинисање и исказивање својих мисли и осећања, али је васпитањем могуће доћи до већег степена те способности, а то је задатак управо ритмичке гимнастике, наводи Далкроз. „Потчинити тело духу и оспособити га за потпуније изражавање психичких процеса, душе, развити вољу и подвластити јој несвесне, бескорисне импулсе, развити, уредити покрете и омогућити им да утанчано изражавају духовне доживљаје, ослободити дух развојем тела.“ (Магазиновић 2000:430)

Мага је најпре настојала да ритмичку гимнастику уведе и у наше средње школе сматрајући је најпотребнијом и најзначајнијом за младе у периоду развоја и најсавршенијом методом за развиће тела „до најсавршенијег инструмента за изражавање душе“ (Магазиновић 2000:430). У том свом настојању успела је да у Првој женској гимназији уведе ритмичку гимнастику као ваннаставну активност, а 1919. године у приватној женској гимназији „Дом ученица средњих школа“, у договору са Министарством просвете, као експеримент, предаје ритмику уместо гимнастике. Одобрење Министарства просвете да 1924. одржи *Семинар за учитеље ритмике и пластике*, давало је наду да ће системи модерне игре ући у наставне програме. Међутим, Министарство просвете у крутој конзервативној и патријархалној средини није имало храбрости ни слуха за такве иновације.

Након летњег курса код др Рудолфа Бода (Rudolf Bode)¹ у Минхену 1922. године, борећи се за модернизацију српског школства, Мага Магазиновић преводи на српски његов уџбеник *Гимнастика и васпитање омладине*, који је доживео више издања. Његов уџбеник теоријски разматра телесно васпитање деце од шесте године живота. „Разноврсним примерима и упутствима омогућио је наставницима у Србији да на интердисциплинаран начин приступе проучавању ове материје и тако унапреде наставу овог предмета. Реч је о новом приступу телесног васпитања који обухвата низ вежби, познат под називом 'покрети полета'“ (Ђуровић 2013:154).

Вероватно инспирисана књигом Р. Бода, Мага Магазиновић је 1932. објавила књигу *Телесна култура као васпитање и уметност*. Иако није била званично коришћена и окарактерисана као уџбеник, ова књига Маге Магазиновић је допринела другачијем погледу на телесну културу и уметност и њихову примену и улогу у васпитавању младих.

Лично пролазећи кроз бројне уметничке школе и школе модерне игре у Немачкој Мага Магазиновић уочава кључни недостатак нашег школства. Своју визију модерне школе допунила је увидом у рад швајцарских школа. Све то искуство слило се у једну сублимирану, прецизно и јасно дефинисану слику модерне Нове школе коју износи 1920. године у „Просветном прегледу“. Али искуство не би било од користи и не бисмо имали критичке мисли и нове идеје везане за просвету да Мага Магазиновић није имала моћ доброг запажања, аналитичког просуђивања и истрајности и храбрости да своје визије изнесе. Треба напоменути да идеје о реформи просвете и њено критичко сагледавање не налазимо само у овом тексту, већ су оне присутне готово у свим текстовима које је објавила, пре свега оним везаним за просвету и образовање, али и за модерну игру. Пишући о профилу просветног радника, о проблемима при оцењивању, о телесној култури као васпитању и уметности, о ритмичкој гимнастици, проблемима образовања жена, о недостацима постојећег средњошколског образовања жена, о школама у Немачкој и Швајцарској, Мага Магазиновић нам даје нови модел школе и указује на задаке и циљеве које она треба да оствари, јер је образовање и васпитање личности, како је сама истицала, основа за цео живот.

ОДЛИКЕ НОВЕ ШКОЛЕ И УТИЦАЈ МОДЕРНЕ ИГРЕ НА ЊУ

Главни разлог за промену постојећег школског система Мага Магазиновић је видела у томе што он више није у складу са захтевима новог времена, због чега трпе и осећају

последике деца, родитељи, наставници и држава. Нова школа мора да се прилагоди новом схватању личног и друштвеног живота. Та реформа, сматра она, треба да се изврши темељито, а не неким делимичним променама и са њом треба почети од реформе сновне школе. Нову школу, коју нам она предствала, утемељила је на систему мишљења, педагошких идеја и рада старих Грчких филозофа. С дуге стране, сматрала је да модерна игра такође има основе у филозофском систему хеленских мислилаца, у њиховом односу према телу и духу човека као једнако важнима за постизање уравнотежене, складне личности. Заједнички је и циљ који треба остварити – сторити складну хармоничну личност. Зато се у њеној слици Нове школе преплићу и подударају многи елементи хеленских визија и метода у стварању идеалне личности, са практичним уметничким учењима Исидоре Данкан, Жака Далкроза и Рудолфа фон Лабана (Rudolf von Laban).

Инспирисана њиховим системима игре и радом у њиховим школама, Мага Магазиновић је од сваког од њих преузела оно што је сматрала најбољим и најадекватнијим за примену у васпитању и образовању деце у школама општег образовања. Оно што повезује све ове уметнике, а што је Магазиновићева уткала у своју Нову школу, јесте суштина модерне игре. Можда је гледајући развој и напредак деце у својој *Школа за ритмику и пластику* и поредећи их са напретком и развојем деце која су похађала гимназију, у којој је предавала, схватила добробит модерне игре и могућности њене примене и на класично образовање. Баш као што модерна игра одбацује структуру класичног балета, изражавање унапред наученим и увежбаним покретима, тако Мага Магазиновић одбацује устаљене класичне методе рада у тадашњем општеобразовном систему школства - изражавања туђим речима наученим напамет, некритичко, беспоговорно прихватање саопштених чињеница и туђих доживљаја и визија. Као што модерна игра телу дају слободу и неспуганост, те покрети у игри проистичу из интуиције, личне емоције или (само)спознаје, тако у Новој школи треба развијати слободу изражавања и испољавања индивидуалности и оригиналности.

Стварање индивидуалне школе прво је што истиче Мага Магазиновић као одлику Нове школе. Сваком детету треба омогућити развој у складу са његовом личношћу. Наставник треба да има индивидуалан приступ сваком ученику. То захтева већи самостални рад ученика. У Новој школи ученик мора сам да долази до сазнања, спознаје, до решења бројних животних проблема истраживањем, посматрањем, радом, користећи расположиву грађу у библиотекама, лабораторијама, уметничким и занатлијским радионицама. Улога школе и наставног кадра је да га само подстиче и

води кроз тај спознајни и сазнајни процес и да га усмеравају и подстичу код њега онај таленат и способности које поседује, без деградирања и омаловажавања било којих способности, талената и интересовања.

Оваквим радом поред осталог развија се и креативност јер ученик најпре доживљава предмет, побуду, па се онда приступи остварењу замисли или изразу осећања. Начин на који ће он доћи до спознаје или креативног израза је споредан. У постојећој школи главни циљ је да се питање реши, или писмени задатак уради „као што наставник мисли и хоће“. У Новој школи, сваки задатак је „једна дечја психичка креација. Искључиво се пише о ономе што је ученик доиста доживео. Тема је резултат самог задатка, а не у напред постављена апстракција.“ (Магазиновић 1920:82)

То је школа која је заснована на активном стицању знања, насупрот постојеће школе у којој је примарно рецептивно и пасивно стицање знања. У њој нема строго утврђеног плана и програма градива, распореда и начина рада. За било какав формализам и шематичност школских планова и програма нема места у Новој школи. Ради се путем каузалне и логичке везе предмета, односно проблема. Чак се ни поједини предмети не раде одвојено, него груписани по вези сродности и узрочности.

Учење и образовање треба да буде природно, спонтано усаглашено са природом сваког појединца и његовим склоностима, присилно, наметнуто изношење чињеница које ученик треба да научи напамет и без разумевања не доприноси развоју аналитичне и креативне личности и гуши код деце корисну природну радозналост.

У свим поменутих одликама Нове школе за које се залаже Мага Магазиновић проналазимо битне одлике модерне игре и педагошко-уметничких система које су развили уметници модерне игре – одбацивање, шаблона, правила, неспутаност, спонтаност у изражавању, креативност, исказивање личног доживљаја, креирање пластичним покретом унутрашњих импулса енергије, индивидуалан приступ у процесу едукације.

Процес самоспознаје и одуховљења један је од заједничких процеса кроз које пролази и уметник модерне игре и ученик у процесу образовања и сазревања. Уметник, да би изразио своје најдубље мисли и осећања кроз покрет пролази кроз процес самоспознаје, док ученик кроз самоспознају треба да допре до свог доживљаја и разумевања света, живота, природних закона, које изражава на себи својствен начин. Педагошки приступ и методе рада Нове школе треба да омогуће и подстакну остваривање, самоспознају и одуховљење ученика. Мага Магазиновић ово увиђа захваљујући Жаку Далкрозу и Рудолфу Лабану, који говоре о значају и неопходности

самоспознаје и одуховљењу кроз игру, иако њихово остварење виде на различите начине.

Исидора Данкан опчинила је Магу Магазиновић својом слободном, неспутаном игром, али и оним што је та игра у својој суштини била - бунт жене против њеног потчињеног, неравноправног и понижавајућег положаја у друштву, устаљених друштвених норми које су јој ускраћивале слободу изражавања и спутавале је у личном развоју и напретку, борбу за другачији поглед на женско тело и однос према њему. Ту борбу водила је и Мага Магазиновић не само кроз модерну игру већ и бројним новинским текстовима и конкретним ангажовањима за равноправан положај жена и мушкараца у друштву. Међутим, Мага Магазиновић и кроз Нову школу остварује борбу за равноправност полова јер оба пола васпитава и образује равноправно и на исти начин. С друге стране, у Новој школи млади ће се васпитавати да се ослободе устаљених традиционалних и конзервативних погледа на положај жене и мушкарца у друштву које носе из породице. Исидора Данкан својим плесом симболично приказује јаку, самосталну одлучну жену, слободну у исказивању свог става, своје женствености и своје емоције. Мага Магазиновић у својој Новој школи васпитава младе девојке да буду такве, а младиће да их управо као такве поштују и цене. Модерна игра Исидоре Данкан била је и одраз нових естетских вредности. Тражећи узоре и инспирацију у античкој уметности она поставља нов естетски идеал, не само кроз покрет, него и кроз костим, истицањем женског тела као уметничког дела и самосвојности и широке образованости као унутрашње лепоте. Тај идеал поставља Мага Магазиновић не само пред ученице своје *Школа за ритмику и пластику*, него и пред ученице Прве женске гимназије, као што га уграђује у темеље Нове школе, постављајући хеленску културу као узор не само за девојке него и за дечаке.

За разлику од Исидоре Данкан која у потпуности одбацује класичан балет и о њему говори са презиром, Мага Магазиновић, као и Рудолф Лабан, не одбацује у потпуности технику класичне игре. Сматрала је да плесној уметности мора да претходи техничко знање да би постала уметност. (Магазиновић 2000). Овај став аналогично преноси и на опште образовање и не одбацује класично образовање у потпуности већ преузима његове основне циљеве и задатке. Магазиновићева указује да је за васпитање и образовање детета важно да му усадимо морална начела, прави систем вредности и чињенице из појединих научних и уметничких области. Из њих ће ученик својим индивидуалним и оригиналним приступом извући праву вредност за сопствену личност и као такав постати вредан, користан и срећан члан друштва. Ово може да оствари само

хармонична и слободна личност која се изграђује и кроз модерну игру и кроз процес образовања у Новој школи. Да би се остварила хармонична личност потребно је једнако разавијати и телесну и интелектуалну и духовну страну.

Исидора Данкан је сматрала да се хармонизована личност може остварити игром. Њено стваралаштво се заснивало на спонтаности и импровизацији у исказивању властитог бића кроз веома експресивну игру. Њена интроспекција је усмерена искључиво на лирску страну бића, на осећања и страсти, док је Далкрозов и Лабанов процес самоспознаје комплекснији и свеобухватнији. Исидора Данкан није развила сопствени систем који би могао да се пренесе и примени ни у игри ни у образовању и васпитању. Али у Новој школи ипак проналазимо траг модерне игре Исидоре Данкан у захтеву за слободно и спонтано исказивање мисли и осећања, исказивање себе кроз било коју креацију.

Постојећем школском систему Мага Магазиновић је замерала управо непостојање ујединаченог рада на изградњи свих страна људске природе. Предмети који развијају духовност, креативност, естетски доживљај света, емпатију и осећај за заједницу, сматрају се у постојећој школи маргиналним. „Данашња школа (...) кроз је интелектуалистичка, каже Мага Магазиновић. У њој се све предаје, наставља из књига, чак и ствари чија природа искључује могућност предавања, као уметност (песма), морал, религија! Све то добија дете већином само у речима, споља, саопштавањем и путем мисли.“ (Магазиновић 1920:82). Циљ је коначи резултат у оценама, док стварно знање, духовно стање, естетички укус, оспособљеност за уметничко изражавање, култура и телесно здравље ученика, остаје занемарено. Интелектуализам постојеће школе „закржљао је дух и убио га“, а резултат је „цивилизација – образовање – потисло је културу.“ (Магазиновић 1920:80). Зато Мага Магазиновић сматра да се Нова школа мора утемељити на Пестолоцијевом (Johann Hainrich Pestalozzi)² начелу: „развитак свих страна човекове природе и сливање њихово у складну целину.“ (Исто.)

Када говори о физичком васпитању Мага Магазиновић истиче да оно треба да поврати онај значај који је имала код старих Грка и подсећа на хеленску крилатицу „у здравом телу здрав дух“. Да би се то постигло бригу о здрављу и телесном развоју детета не треба свести само на часове гимнастике у школама, већ их свакодневно учити како правилно и здраво да живе. Није довољна пука физичку активност без едукације о здравој исхрани, правилном смењивању одмора и рада, хигијенског и здравог односа према телу и свом и туђем. Само тако се ствара човек спреман за живот, окретан и умешан. Спорт она не види као универзални и једини начин којим се може развијати

телесност, а поготово не као метод којим се подстиче и развој духовне стране. Зато предлаже да се физичко васпитање деце обогати оном физичком активношћу која носи компоненту телесног изражавања у уметности. „Физичко-естетичко васпитање душа је нове школе“ (Магазиновић 1920:82), истиче Мага Магазиновић, а у ритмичкој гимнастици је видела метод којим се постиже свеокупни развој личности. Платон је истицао једнаку важности и музике и гимнастике за стварање „мудре и храбре душе“, односно складне личности, јаког тела и префињене и сензибилне душе. Далкроз то спроводи и остварује у пракси Ритмичком гимнастиком, преношењем ритма на покрете, ослобађањем духовне снаге помоћу тела. „Циљ свих ритмичних вежбања нерава и мишића јесте развиће тела човечијег до најсавршенијег инструмента за истраживање душе. А ово је задатак и циљ највеће уметности – *живота*.“ (Магазиновић 2000:430)

Значај покрета, игре не само за телесни него и за духовни развој човека истицао је и Лабан сматрајући да је тело инструмент душе и да се игром може остварити психофизички склад. „Лабан истиче *физичку-спиритуалну-интелектуалну-едукативну моћ игре* односно, да покрет може да допринесе артикулацији мисли и да је блиско повезан са интелектом. Тачније, Лабан доноси, освешћује, преиспитује и потврђује идеју да покрет има спиритуалну и филозофску компоненту које људско биће ставља у контакт са околином, природом, животом, а с друге стране ставља поштовање природе и живота у порекло игре, веровање и претпоставке плесача у спиритуални садржај плеса.“ (Обрадовић 2016:82)

У Новој школи рад је један од главних облика васпитања и образовања. Не учионице, већ лабораторије, библиотеке, радионице, рад у пољу, на њиви, у врту, у кући... места су на којима се стиче знање. Знања треба стицати кроз непосредно искуство и практично их примењивати. Поред тога, радом се млади оспособљавају за живот као свестране личности, свесне свих животних аспеката у којима треба да буду ангажовани и за које треба да буду оспособљени.

Готово све Нове школе које је Мага упознала у Немачкој и Швајцарској биле су на селу или ван вароши. Било је међу њима и основних и средњих и стручних.

Нова школа треба да остварује и социјално васпитање. То се постиже тако што је живот у школи организован као у породици. „Али је та разграната породица од неколико стотина чланова већ друштво, општина, држава у маломе.“ (Магазиновић 1920:83) Оваквим животом развија се осећање заједништва и поред различитости, спремност на толеранцију, прилагођавање, уважавање, развија се грађанско васпитање.

Када говори о грађанском васпитању она мисли и на упознавање младих са „друштвено-државним“ животом који их чека. Развијање свести о дужности појединца или група према целини, према друштву и практично, а не само теоријски. Мага Магазиновић је и иначе у пракси подстицала код својих ученика друштвено користан рад, између осталог и хуманитарним концертима. У целокупном свом уметничком и педагошким раду Мага Магазиновић је била вођена љубављу према уметности и деци и жељом да својим ангажманом допринесе стварању бољег, напреднијег и срећнијег друштва.

Принцип новог односа појединца и групе у модерној игри који успостављају Далкроз и Лабан, Мага Магазиновић преноси на поље просветног рада, на однос ученика и колектива, појединца и друштва. У игри, као и у Новој школи остварује се најпре индивидуализација личности, да би се та личност социјализовала у складној колективној игри, односно уклопила у живот друштвене заједнице.

Лабан је сматрао да игра развија социјалну интелигенцију, да развија способност самоконтроле, преузимања и препуштања иницијативе, адаптације, сналажљивости, комуникативности и толеранције и да самим тим омогућава појединцу да се лакше уклопи у друштво, а да је друштво које чине такви појединци хармонично и складно. Уметници модерне игре као појединци морају да имају све ове особине да би се успешно реализовала колективна игра. Стварањем Кретачких корова,³ радничких и студентских, Лабан је радио на omasовљењу модерне игре, али и на примени њене социјалне функције.

„Најважнији моменат у раду Кретачких корова јесте да се људи науче и навикну да прилагоде своје личне покрете покретима заједнице, да науче да се обазире на друге око себе, сараднике при раду, и да се сваки на своме месту заложити за успех и за израз целине.“ (Магазиновић 1951: 196-197)

Као борац за социјалну правду и једнакост Мага Магазиновић наглашава да овакве школе морају бити доступне свим члановима друштва „и онима са најнижим способностима, као и онима са највишим научно – уметничким, или државничким даром. Тек онда ће они чинити органску друштвену заједницу, без данашњих заострених сталешких борби, а на основу поделе рада и улога, једино према природним способностима друштвених чланова.“ (Магазиновић 1920:84) Узор овде можемо пронаћи у Далкрозовом хуманистички приступу који је омогућио да његов метод физичко-естетичког васпитања буде доступан људима свих струка, а не само уметницима. Далкроз је показао да су сви људи способни да све стране своје природе

складно развију и доведу у хармонију, без обзира на професију и друштвени статус. Лабан такође постаје узор у обликовању младог човека, својим ставом да се сви могу бавити плесом, прилагођавајући се свом телу и да виртуозност није неопходна за лично остварење кроз плес. Својом флексибилношћу и индивидуалним приступом, Нова школа треба да створи личности које ће бити виртуози у ономе за шта имају талента, склоности, интересовања, али ће бити оспособљени и спремни да „играју“ на свим друштвеним и животним пољима као комплетне личности. Те нове генерације складних личности, као такве моћи ће да дају већи допринос цивилизацијском напретку човечанства.

Иако се залаже за доступност оваквог образовања свима, Мага Магазиновић ипак прави разлику, када је реч о основној и средњој, односно високој школи. Она сматра да основна школа треба да буде обавезна и да је похађају деца од 6 до 14 година. Тај систем основне школе код нас је успостављен тек после Другог светског рата. Када је реч о средњој школи залаже се за одабир деце, односно да не треба тежити квантитету на уштрб квалитета. Није реч о елитистичком ставу, реч је о прагматичном ставу који се јасно види из следећег: „Боље је дати упола мањем броју девојака вишу духовну културу, него стварати женском гимназијом масе полуцивилизованих, полуобразованих сведоцбашица. 'Сведоцба, а без знања', то је болест нашег данашњег друштва, од које је једини лек: Нова Средња Школа и одабирање њених васпитаника цигло према природним даровима, и с обзиром на народне и државне интересе. Па нека Нових Средњих Школа буде упола мање од данашњих! Оне ће радом стварати здраве генерације интелигенције која воли рад, место масе интелектуалног пролетеријата који лиферује данашња гимназија и коме је девиза: што већа плата, што мањи рад, и што интензивније нездраво уживање.“ (Магазиновић 1920:86)

Други ниво на коме би требало извршити промене у постојећем школском систему јесте промена у спреми наставног кадра. „Спрема данашњих наставника је искључиво теоретска, 'стручна', академски-једнострана, непрактична. Будући наставници морају бити претежно добри педагози, а много мање стручњаци.“ (Магазиновић 1920:80) Говорећи о особинама наставника у Новој школи Мага Магазиновић истиче да он треба да има дара, тј. способност „да живо, очигледно, самостално“, (Исто.) креативно и сугестивно води и усмерава ученике при раду. Без тих способности сва знања и титуле професора стечене на академском плану су безвредна у настави. Зато реформа када је реч о наставном кадру треба да започне стварањем нове учитељске школе.

Такве школе захтевају и већа улагања државе у просвету, али и на то Мага Магазиновић има спреман одговор. Она излаже идеју, предлаже коришћење бројних секвестрираних имања по новој држави и указује како овезбедити средства за њих. Што значи кад се хоће, може се увек наћи начин како тада, тако и данас.

У преузимању модерних идеја и педагошких и уметничких Мага Магазиновић се није руководила тима да је све што долази са запада идеално и боље од нашег, већ је чинила оно о чему пева њен савременик Милан Ракић, да на старо и сурово дрво накалеми ново благородно воће⁴. У циљу напретка друштва постојећу традицију надоградити, њој прилагођеним, модерним тековинама и идејама. Она не одбацује оно што је у постојећем школству традиционално и добро, већ по узору на метод калистеније, са којом се упознала на часовима код Шарлоте Шнитер (Charlotte Schnitter) у Берлину, у Новој школи спаја класично и модерно, патријархални ред, морално и етичко наслеђе са модерним методама и облицима рада у настави. То је реализовала и у свом уметничком раду спајајући модерну и фолклорну игру.

Нова школа једино је „у стању да нам одгаји ново поколење здравије, лепше и боље од нас, – поколење способно да спроведе културни препорођај народа“ - закључује Мага Магазиновић. (Магазиновић 1920:84)

Почетком 20. века Мага Магазиновић је радећи у просвети схватила шта је суштински проблем нашег образовног система. Нажалост и данас су у нашем образовном систему присутни многи од тих проблема, а имали смо од кога да спознамо проблеме и прихватимо препоруке. Иако ова њена визија васпитања и образовања до данас није званично прохваћена у Србији, то не значи да је и лоша. Бројни облици и методи педагошког рада које она износи заживели су и у нашим школама. За нас је Мага Магазиновић визионар будуће савремене, отворене школе, која ће, надамо се заживети у будућности, као школа која ће развити свестране, моралне, продуктивне, социјано освешћене и креативне личности.

Стварајући визију модерне школе по узору на модерну игру и педагошко-уметничке системе уметника модерне игре, показала је да уметност било које врсте може послужити као добар узор и модел у методологији општег образовања. Показала је да уметници иду испред свог времена и да својим уметничким креацијама указују на пут којим треба ићи у остваривању племенитијег, лепшег и праведнијег друштва.

НАПОМЕНЕ

1. Rudolf Bode (1881-1971), немачки педагог и оснивач експресивне (изражајне) гимнастике. Био је ученик Е. Ж. Далкроза у Хелерауу 1911-1912. Боде се супротставио методама свог учитеља, пре свега синхронизованом кретању по музичким ритмовима. Свој педагошки рад засновао је на развоју телесног ритма независно од музике. Основао је школу 1913. године, у Минхену. Његова школа је привукла многе студенте, иако Боде није имао амбиције да својим радом ствара уметнике, ни спортисте, нити да организује и креира било какве јавне наступе који би се сматрали уметничким делом. Представио је концепт „тоталног“ ритма. Према Бодеу, „принцип тоталности“ мора да регулише перцепцију тела и његову експресивност. Био је скептичан и према употреби гимнастичких справа као што су разбој и тегови јер је то наглашено кретање као борба против сила изван тела, док је експресивна гимнастика увек била борба тела против унутрашњих сила. Боде није желео ни да његова метода постане спортска дисциплина. Циљ изражајне гимнастике био је, пре свега, развијање телесних покрета изведених из ритмова у природи. Направио је програм вежби „природних“ покрета, најједноставнијих покрета попут ходања, љуљања, гурања или ударања руку, савијања тела. Озбиљан недостатак Бодеове теорије лежи у његовом неуспешном разјашњавању онога што је мислио под природним или „органским“ ритмовима. Његов систем вежби није понудио никакво изражавање примарних осећања као што су туга или радост, нити је његов метод дао образац за обликовање било каквих осећања. Оно што је тело изразило у потпуности је био високи, "етички" осећај "виталности" и тријумфална борба против менталних и механичких животних сила.
2. Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) био је утицајни швајцарски педагог и реформатор образовања. Сматрао је да деци не треба пружати готова знања него прилику да сама дођу до сазнања кроз личну активност. Требало би да развој интелектуалних способности буде предмет само једног дела образовања, а прави циљ треба да буде цео, „моралан човек“. Рјешење сиромаштва и супротности у друштву видео је у добром образовању.
3. Кретачки корови израз је којим, у књизи *Историја игре*, Мага Магазиновић именује хорове у покрету – *Bewegungsschor* - које је увео Рудолф Лабан.
4. Песма „Наслеђе“, Милана Ракића

1. Ђурић, Дубравка. (2015) Политика физичке културе, модерни плес и три наратива о Маги Магазиновић, у: *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*, уред. Бањанин, Љ. Ђермановић, Т. Марчетић А. Београд: Филолошки факултет: Универзитета у Београду, 239–251.
2. Ђуровић, Арсен (2013). *Пета београдска гимназија I део, Прва женска гимназија у Београду 1905–1941*. Београд: Пета београдска гимназија.
3. Зајцев, Милица (1994). *Седамдесет година Балета Народног позоришта*. Београд: Народно позориште.
4. Корићанац, Татјана (2000). *Марија Мага Магазиновић*. Београд: Музеј града Београда.
5. Магазиновић, Мага (2000). *Мој живот*, приред. Шантић Ј. Београд: Слио.
6. Магазиновић, Мага (1951). *Историја игре*. Београд: Просвета
7. Магазиновић, Мага (1920). „Нова школа“. *Просветни гласник бр. 2* Београд: Министарство просвете, 79–86.
8. Обрадовић - Љубинковић, Вера (2016). *Кореодрама у Србији у 20. и 21. веку: родна перспектива*. Докторска дисертација, Нови Сад: Асоцијација центара за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и истраживања – АЦИМСИ, Центар за родну равноправност, Универзите у Новом Саду
9. Обрадовић - Љубинковић, Вера (2008) *Мага Магазиновић: уметност плеса и женско писмо (педагогија – феминизам – уметничка пракса)*. Магистарски рад. Београд: Интердисциплинарне постдипломске студије, Универзитет уметности у Београду.

MARIJA MAGA MAGAZINović – THE PEDAGOGUE AND VISIONARY OF THE NEW SCHOOL IN SERBIA

The research paper deals with the work of Maga Magazinović on the improvement of the education system in Serbia. The central part of this work analyses her vision of an Ideal New School which she presented in the text of the same name in 'The Education Survey' in 1920. With an insight into the characteristics of the New School, a huge influence of modern dancing on the model of the New School was noticed. The ideas and features of the modern dancing of Isidora Duncan are especially present, as the pedagogic-artistic systems of Jacques Dalcrose and Rudolf Laban, too. Maga Magazinović showed how arts of any kind can serve as a good model for improving work in general education schools.

Key words: modern dancing, new school, Maga Magazinović, Isidora Duncan, Jacques Dalcrose, Rudolf Laban.